

1.8 Η γυναίκα στο δημοτικό τραγούδι.

Η δημοτική ποίηση θέτει τη δική του πλευρά απέναντι στη γυναίκα και μελετά την παρουσία της, τους ρόλους της, τα χαρακτηριστικά της και γενικά τη θέση που κατέχει στα δημοτικά τραγούδια, τη λαϊκή αντίληψη και συνείδηση (Πανελλήνιο συνέδριο Φιλολόγων 2008:310)

Αρχικά ξεκινώντας από τα **ακριτικά τραγούδια**, στα σύνορα του Βυζαντίου παρατηρείται πως **η γυναικεία μορφή είναι περιορισμένη**, αφού τα τραγούδια του ακριτικού κύκλου αναφέρονται κυρίως στο θαυμασμό των ανθρώπων για τα κατορθώματα των Ακριτών. Σε αυτά τα τραγούδια **η γυναίκα παρουσιάζεται μέσα από την τόλμη και γενναιότητα των Ακριτών**. Συγκεκριμένα σκοτώνοντας τους επίδοξους μνηστήρες ή απαγάγοντας αυτές που αγαπούν. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το τραγούδι «*Η αρπαγή της γυναίκας του Διγενή*». Αναφορές γίνονται σε, αρχοντοπούλες για να προβάλλουν την ομορφιά που συσχετίζεται κυρίως με στοιχεία της φύσης, πολύτιμα μέταλλα καθώς και με ουράνια σώματα «*είχε τα φρύδια τ'ορνεντά τα μάτια σαν ζαφείρι*» όπου πρόκειται για τη Λιογέννητη που προκάλεσε με την ομορφιά της τον έρωτα του Κωνσταντή. Γενικά η μορφή της γυναίκας στα ακριτικά τραγούδια, σχετίζεται κυρίως με την ομορφιά συνδυασμένη με τον έρωτα και τον πόθο που δημιουργεί στους άντρες, καθώς και με την αντριωσύνη της μάνας, ενώ τέλος με θέματα ηθικής σε περιπτώσεις όπου η βασιλοπούλα γκρεμίζεται από τα τείχη για να μην πέσει στα χέρια των εχθρών και σε άλλες όπου η χήρα ερωμένη για να προστατέψει το γιο της το δηλητηριάζει. Τέλος, περιπτώσεις όπου η μάνα κλαίει για το χαμό του παιδιού της ή του συζύγου της:

*Κρασί κερνάει τον Τσαμαδό, φαρμάκι το παιδί τη.
«Μανούλα μ'εφαρμάκωσες απ'το Θεό να το βρεις!»*

Αναφορές στις γυναίκες γίνεται επίσης και στα **ιστορικά τραγούδια** και ειδικότερα κλέφτικα, όπου κυρίως αναφέρεται η δράση των κλεφτών και των αρματολών για να νικήσουν τον τούρκικο ζυγό. Έτσι **ο ρόλος της γυναίκας είναι και εδώ περιορισμένος**, αφού αναφορές σε αυτές γίνονται κυρίως ως **αιχμάλωτες των εχθρών**, διότι οι Τούρκοι εντυπωσιάζονται από την ομορφιά τους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η κυρά Φροσύνη: «*Αχ Φροσύνη πέρδικά μου, μόκαψες τα σωθικά μου την Κώσταινα την όμορφη φέρτε την στο χαρέμι*»

Παράδειγμα των αιχμάλωτων γυναικών αποτελεί η Λιάκαινα που θέτει ζητήματα ηθικής.

*Πώς λάμπει ο ήλιος στα βουνά, στους κάμπους το φεγγάρι
Έτσι έλαμπε κι η Λιάκενα στα τούρκικα τα χέρια.
Πέντε Αρβανίτες την κρατούν και δέκα την ζετάζουν,*

*Κι ένα μικρό μπεόπουλο κρυφά την κουβεντιάζει
«Διάκενα, δεν παντρεύεσαι, δεν παίρνεις Τούρκον άντρα,
να σ'αρματώσει στο φλωρί, μες στο μαργαριτάρι;»
«Κάλλιο να ιδώ το αίμα μου τη γη να κοκκινίσει,
παρά να ιδώ τα μάτια μου Τούρκος να τα φιλήσει»*

(Πολίτης Ν. 1991:)

Ωστόσο σε αυτή την κατηγορία τραγουδιών **οι γυναίκες παρουσιάζονται να αγωνίζονται για την ελευθερία** όπως η Λένω Μπότσαρη, η Δέσπω, η οποία πεθαίνει για να αποφύγει τη σκλαβιά. Παρόλα αυτά όμως παρατηρείται ότι **δράση των γυναικών είναι συμπληρωματική των ανδρών**, αφού αυτές ενεργούν, όταν αυτοί λείπουν.

Αντίθετα με την περιορισμένη θέση που κατέχουν οι γυναίκες στα ακριτικά και κλέφτικα των οποίων συνήθως οι ρόλοι είναι μητέρες, σύζυγοι, αδελφές, πεθερές, ερωμένες, απατημένες ή φόνισσες **έχουν κυρίως πρωταγωνιστικό ρόλο σε τραγούδια του ιδιωτικού βίου**. Αυτή η διαπίστωση συσχετίζεται κυρίως με το ότι η κυρίαρχη αντίληψη ήταν πως το γυναικείο φύλο ήταν αδύναμο και προοριζόταν για την φροντίδα του σπιτιού και της οικογένειας το νοικοκυριό, το πλύσιμο, το μαγείρεμα, το σερβίρισμα, τον αργαλειό, το άναμμα του καντηλιού, καθώς και για την τεκνοποιία, συγκεκριμένα να νανουρίζουν τα παιδιά τους και να εκφράζουν μέσα από αυτά την τρυφερότητα και τη στοργή τους (νανουρίσματα) κάτι που οδηγεί συχνά σε υπερβολές, ενώ ο εξωτερικός και δημόσιος χώρος ήταν καθορισμένος για τον άνδρα. Ωστόσο σημειώνεται ότι οι γυναίκες προσφέρουν και σε εκδηλώσεις για το τέλος της ζωής, για το θάνατο εκφράζοντας καταστάσεις πόνου, οδυνηρής, νοσταλγίας της μάνας για το νεκρό γιο ή σύζυγό της (μοιρολόγια)

Ο λαός με τη φαντασία του πλάθει διάφορες δοκιμασίες και καταστάσεις που συνδέονται με το γυναικείο φύλο, όπως δοκιμασίες αγάπης και τιμότητας, παράνομοι έρωτες, ζήλιες, θυσίες γυναικών για να στεριώσουν γεφύρια, απιστίες, προξενία, γάμοι, χωρισμοί, όρκοι, ανύπαντρες μάνες, μητέρες φόνισσες, και γενικά ιστορίες όπου οι γυναίκες καταλήγουν τραγικές μορφές. **Η εικόνα της είναι αντιφατική, αφού παρουσιάζεται υποταγμένη στον άνδρα της, άβουλη** ακόμα και όταν πρόκειται για την ίδια καθώς επίσης και αντικείμενο αγοροπωλησίας. Άλλες πάλι φορές παρουσιάζεται **σατανική και ραδιούργα δίπλα σε αδύναμους και ανυποψίαστους συζύγους** που καταστρώνουν διάφορα σχέδια μέχρι και φόνο για να πετύχουν αυτό που θέλουν. Επιπλέον η ομορφιά που προβάλλεται και που έχει ως χαρακτηριστικά στοιχεία το άσπρο, ροδοκόκκινο πρόσωπο, με ξανθά ή μαύρα μαλλιά

σγουρά ή σε πλεξίδες, με μάτια μαύρα ή γαλανά και χείλη κόκκινα έχει ως στόχο να δημιουργήσει ερωτικά ειδύλλια, αφού έτσι δημιουργούνται ερωτικά τραγούδια και τραγούδια αγάπης.

*«μόνο η καλή τα' απόμεινε και πάει να την πουλήσει»
«πόσα πουλείς τη λυγρή πόσα τη μαυρομάτα»
«τον αδελφό σου σκότωσε κ'έλα για να με πάρεις
και στο κελάρι το μπασε και σαν τ'αρνί το σφάζει.
Σα μακελλάρης φυσικός του βγάζει το συκότι.*

Τέλος, παρατηρείται πως η λαϊκή αντίληψη θέλει τη γυναίκα πιστή, νοικοκυρά και δεν της αφήνει περιθώριο για να παίρνει αποφάσεις και πρωτοβουλίες, αφού της αναθέτει εργασίες του σπιτιού, και έργα αγάπης, θρήνου έργα που είναι σημαντικά για την ανθρώπινη ζωή. Η αξία της γυναίκας παραμένει σταθερή και διαχρονική σε όλη την εξέλιξη του δημοτικού τραγουδιού.

Εργασία: Μπάδα Αργυρώς Α2 Μακεδονίας